

نفت و نقره از آن اعلی حضرت و منابع نفتی از آن انگلیس!

۶ فروردین ۱۳۹۴ ساعت ۱۹:۳۸

یکی از صحنه های مبارزات ملت ایران علیه استعمار خارجی و استبداد داخلی، نهضت ملی شدن نفت در سال ۱۳۲۹ است.

ایران، در عهد شاهان نالایق قاجار، پس از دو مرحله شکست در جنگ های یازده ساله خود با روسیه تزاری و عقد قراردادهای ننگین و اسارت آور گلستان و ترکمنچای با آن کشور، صحنه رقابت دولت های اروپایی بویژه انگلستان برای گرفتن امتیازات مشابه از سلاطین قاجار به ویژه در حوزه منابع زیرزمینی و بخصوص نفت گردید. از این رو برای بررسی و تحلیلی عمیق تر، در گفت و گویی با استاد خسرو معتضد که این روزها مشغول بررسی اسناد روابط نفتی ایران و انگلیس می باشند، نکته های چپاولگرانه انگلیس از سود سرشار درآمدهای نفتی ایران را مورد واکاوی قرار دادیم.

آقای معتضد! لطفاً از نخستین قرارداد نفتی ایران و انگلیس که عملاً سود هنگفتی را برای انگلیس همراه داشت، بگویید .

در سال ۱۳۱۹ هـ.ق (۱۹۰۱ م.) که امتیازنامه داری توسط مظفرالدین شاه قاجار به ویلیام داری انگلیسی واگذار شد، متأسفانه ایران در روزگاری به سر می برد که حتی یک حقوقدان و اقتصاددان خبره در کشور وجود نداشت و این یکی از آفت های بزرگ ایران محسوب می شد. در همین راستا انگلیسی ها از فرصت استفاده کرده به غارت و چپاول هرچه گسترده تر منابع نفتی ایران روی آوردند؛ چنانکه در ابتدا امتیازنامه تنها فی ما بین یک فرد و ایران منعقد شده بود و طرف قرارداد ایران یک فرد حقیقی و حقوقی بود که شرکت نفت انگلیس و ایران را تاسیس کرده بود، اما به یکباره در پی آگاهی چرچیل از اهمیت نفت، ۵۱ درصد سهام شرکت توسط انگلیس خریداری شد و بناگاه ایران متوجه این موضوع شد که طرف قرارداد از یک فرد به یک دولت تغییر یافته است.

پس از آن این شرکت اقدام به کلاهبرداری های عجیبی کرد، چنانکه به جای اینکه مالیات های نفت را به ایران بدهد، به صندوق خزانه داری انگلیس واریز می کرد و به ایران در طول ۵۰ سال از ۱۹۰۱ م. تا ۱۹۵۱ م. که نفت به وسیله دکتر مصدق ملی گردید، جمعا ۱۰۹ میلیون لیره داده شد، ولی مبالغی که راهی انگلیس شد، سر به فلک می کشید، البته باید به این نکته اشاره نمود که دلیل عمده غارت های نفتی انگلیس از ایران به واسطه ناآگاهی دولتمردان ایران و بویژه شاه از اهمیت ویژه نفت بود، چنانکه در امتیازنامه داری آمده است «نفت و نقره از آن اعلی حضرت» و منابع نفتی نیز از آن انگلیس!

با توجه به اینکه شما این روزها مشغول مطالعه و بررسی اسناد روابط نفتی در ایران می باشید، آیا به نکته قابل توجهی دست یافته اید؟

نکته ای که باید در روابط نفتی ایران و انگلیس به آن اشاره کنم، نام شرکت بود و این در حالی بود که انگلیس اصلاً نفتی نداشت و پس از ورود به ایران به منابع نفتی دست یافت، چرا که در خاک انگلیس چیزی به نام نفت وجود نداشت و منابع آن تنها زغال سنگ بود و جالب است که در قرارداد داری نوشته شده است که از عواید شرکت هایی که از شرکت نفت انگلیس و ایران در آینده تاسیس خواهد شد، سهمی ۱۶ درصدی به ایران تعلق می گیرد و از این رو مطالبات ایران تنها محدود به هزینه شرکت واحد نفت انگلیس و ایران نبود و می بایست از این شرکت ها نیز سهمی به ایران می دادند که تماماً این شرکت ها از سرمایه دولت ایران بودند، چنانکه در سند «صورت جامع شرکت های تابعه وابسته به شرکت نفت سابق نفت انگلیس و ایران» که در دادگاه لاهه نیز مطرح گردید به این سند استناد شده بود و این شرکت های تاسیس یافته با سرمایه ایران عبارت بودند از: معادن نفت انگلیس و مصر در دریای احمر، نفت عراق، نفت موصل، نفت بصره، نفت قطر، نفت عمان، نفت قبرس، واردات نفت اتریش، نفت انگلیس و بلژیک، توزیع نفت در اسکاتلند، نفت انگلیس و ایران در چین، نفت انگلیس و ایران در هند و سایر شرکت ها که تعداد آن ها بیش از ۴۰ شرکت بود که با وجود اینکه سرمایه آن تماماً از ایران کسب و اخذ می شد، حتی یک ریال از سود آن به ایران داده نشد و این تنها یکی از سودهای بی شمار انگلیس از منابع نفتی ایران بود.

با روی کار آمدن رضا شاه اوضاع درآمدهای نفتی ایران چگونه شد؟

در دوره رضاشاه، در قرارداد ۱۹۳۳ م. برابر با ۱۳۱۲ که بین ایران و انگلیس برای جبران قرارداد داری منعقد شد، بنا به اظهارات تمامی شاهدان عینی و پژوهشگران، مبلغ ۳ میلیون لیره به رضاشاه پیشکش شد و پس از آن با پرداخت سالیانه ۱۲ هزار لیره، زمینی در اطراف کرمانشاه توسط انگلیسی ها اجاره شد که در این مکان، پالایشگاه نفت خود را تاسیس کردند تا مصارف داخلی خود را از این منطقه تامین کنند، هرچند که خود رضاشاه بیان می کرد قدرت مقابل با انگلیس را ندارد. از این رو در یکی از جلسات که رضاشاه به میزان پرداختی بسیار اندک انگلیس از عواید نفتی ایران اعتراض نمود، سرجان کاتمن که مذاکراتی با رضا شاه داشت، بیان کرد که اگر به مخالفت با انگلیس بر سر سود حاصل از مسایل نفتی اقدام کنید، انگلیس به تحریک مردم جنوب و پس از آن جدایی خوزستان از ایران خواهد پرداخت و از سویی سالارالدوله پسر مظفرالدین شاه را که در کرمانشاه نفوذ داشت، وادار به جدایی شهرهای غربی، از ایران خواهیم کرد و از سویی نقشه های نظامی و جنگی برای حمله به ایران در نظر گرفته خواهد شد.

با وجود تهدیدهای انگلیس، چگونه مصدق توانست نفت را ملی کند؟

در ابتدا باید به این نکته اشاره کرد که پس از ملی شدن نفت، انگلیسی ها به مدت ۲۸ ماه ایران را محاصره دریایی کردند و با وجود شکایت های گسترده، حتی یک دلار هم در بحرانی ترین شرایط اقتصادی حاکم بر ایران به دست دولت نرسید و پس از

کودتای ۲۸ مرداد، حجم گسترده ای از این هزینه ها به دولت زاهدی داده شد، ولی باید دقت داشت که در مسأله ملی کردن نفت، صرف نظر از مسایل اقتصادی، مسایل حیثیتی نقش بارزی داشت، چرا که ایرانیان در دو جنگ جهانی تخریب شده بودند، چنانکه در شهریور ۱۳۲۰، در کمتر از ۷۲ ساعت ایران اشغال شد و به بدترین شکل با مردم ایران برخورد شد و حتی زنان ایرانی مورد تجاوز قرار گرفتند و چون ملت به حمایت از دکتر مصدق و آیت ... کاشانی برای جبران این حرکات انگلیسی پرداختند، ثمره آن رهایی از یوغ استعماری انگلیس در زمینه مباحث نفتی و سود حاصل از آن بود.

منبع: قدس

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۹۹۱۷/انگلیس-نفتی-منابع-حضرت-اعلی-آز-نقره-نفت>